

**Міністерство освіти і науки України
Поліський національний університет
Кафедра бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту**

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ІВАНЕНКО ЄВГЕН ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 657.1

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЬ СОБІВАРТОСТІ
РЕАЛІЗОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ**

Спеціальність 071 – облік і оподаткування

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і тестів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Євген ІВАНЕНКО

Науковий керівник
Цегельник Ніна Іванівна
кандидат економічних наук, доцент

Житомир – 2023

Робота виконана на кафедрі бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Поліського національного університету

Рецензент:

професор кафедри фінансів і кредиту Поліського національного університету,
д.е.н. професор Віленчук Олександр Миколайович

Висновок комісії за результатами попереднього захисту:

_____ допустити до захисту _____

Голова комісії _____ Тетяна ГАЙДУЧОК _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Висновок кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту за
результатами попереднього захисту:

_____ допустити до захисту _____

Протокол засідання кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту № 9 від 12 грудня 2023 року

В.о. завідувача кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Наталія МАЛЮГА _____
(підпис)

«12» грудня 2023 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Студент(ка) ІВАНЕНКО Євген Володимирович захистив(ла) кваліфікаційну
роботу з оцінкою: сума балів за 100-бальною шкалою _____, за
університетською шкалою _____

Секретар ЕК _____
(підпис)

Ганна МАЙДУДА
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Іваненко Є. В. Організація обліку та контроль собівартості реалізованої продукції. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 071 – облік і оподаткування. – Поліський національний університет Міністерства освіти і науки України, Житомир, 2023.

У дослідженні було обґрунтовано теоретичні та практичні рекомендації з організації обліку та контроль собівартості реалізованої продукції. Для цього були розглянуті економічний зміст собівартості реалізованої продукції, організацію обліку та аналіз собівартості реалізованої продукції, а також господарська діяльність АТ «Житомирський маслозавод».

Сформульовано завдання та роль системи обліку та контролю собівартості реалізованої продукції. Розглянуто ведення обліку собівартості реалізованої продукції і запропоновано практичні рекомендації щодо організації обліку. Також обґрунтовано систему контролю собівартості реалізованої продукції, з метою її зменшення при формуванні витрат на реалізацію продукції.

Обґрунтовано, що організація обліку та контроль собівартості реалізованої продукції є важливим аспектом фінансового управління підприємством. Належна організація цих процесів допомагає забезпечити точність та достовірність фінансової звітності, а також вчасне виконання податкових зобов'язань перед державою.

В цілому, робота спрямована на наукове обґрунтування теоретичних положень та на розробку практичних рекомендацій для поліпшення організаційно-методичного забезпечення бухгалтерського обліку і контролю собівартості реалізованої продукції.

Ключові слова: облік, контроль, витрати, собівартість реалізованої продукції, фінансові результати

ABSTRACT

Ivanenko E. V. Organization of accounting and control of the cost of sold products. - Manuscript.

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 071 - accounting and taxation. – Polis National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Zhytomyr, 2023.

The study substantiated theoretical and practical recommendations on the organization of accounting and control of the cost of goods sold. For this purpose, the economic content of the cost of goods sold, organization of accounting and analysis of the cost of goods sold, as well as the economic activity of JSC "Zhytomyr Oil Factory" were considered.

The tasks and role of the system of accounting and control of the cost of sold products are formulated. Accounting for the cost of goods sold is considered and practical recommendations for accounting organization are offered. The system of controlling the cost of goods sold is also substantiated, with the aim of reducing it when forming costs for the sale of goods.

It is justified that the organization of accounting and control of the cost of goods sold is an important aspect of the financial management of the enterprise. Proper organization of these processes helps ensure the accuracy and reliability of financial reporting, as well as the timely fulfillment of tax obligations to the state.

In general, the work is aimed at the scientific substantiation of theoretical provisions and the development of practical recommendations for improving the organizational and methodological support of accounting and control of the cost of goods sold.

Keywords: accounting, control, costs, cost of goods sold, financial results

ЗМІСТ

Вступ.....	6
Розділ 1. Організаційні основи формування собівартості реалізованої продукції та інформаційного забезпечення процесу управління.....	9
1.1. Економічний зміст собівартості реалізованої продукції	9
1.2. Організація обліку і контролю собівартості реалізованої продукції підприємств.....	17
1.3. Характеристика та аналіз діяльності молокопереробних підприємств.....	21
Висновки до розділу 1.....	30
Розділ 2. Організація обліку та контроль собівартості реалізованої продукції молокопереробних підприємств	32
2.1. Завдання і роль системи обліку і контролю собівартості реалізованої продукції.....	32
2.2. Облік собівартості реалізованої продукції молокопереробних підприємств.....	35
2.3. Система контролю собівартості реалізованої продукції молокопереробних підприємств.....	40
Висновки до розділу 2.....	45
Висновки.....	47
Список використаних джерел.....	50
Додатки.....	54

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасній економіці, підвищення ефективності виробництва та розвитку підприємств є важливим завданням. Одним із шляхів досягнення цих цілей є зниження собівартості продукції (робіт, послуг). Собівартість відображає різні аспекти роботи підприємства, такі як організація виробничого процесу, ефективність використання ресурсів, продуктивність праці та інше.

Для досягнення зниження собівартості можна використовувати раціональну організацію виробничого процесу, оптимізацію використання активів підприємства, підвищення продуктивності праці та ефективного управління витратами. Це дозволить забезпечити ефективне функціонування підприємства й підвищити його конкурентоспроможність на ринку.

Дійсно, українські та зарубіжні вчені-економісти присвятили значну увагу дослідженню собівартості та її сутності. У своїх роботах вони вивчали різні аспекти цього поняття, включаючи історичний та економічний аспекти. Наприклад, Ю.Ю. Цал-Цалко, А.Ф. Аксененко, В.П. Завгородній, М.А. Болух, М.І. Маниліч, О.В. Миронюк, В.М. Пархоменко та інші вчені ретельно досліджували поняття собівартості та її роль у виробництві і економіці. Вони розглядали різні аспекти собівартості, такі як її складові, методи обчислення, фактори, що впливають на зміну собівартості, а також вплив собівартості на економічну ефективність підприємства.

Дослідження цих вчених виявилися важливими для розуміння ролі собівартості у виробництві та економіці загалом. Вони зробили вагомий внесок у розвиток теорії собівартості і надали підґрунтя для подальших досліджень у цій області.

Мета кваліфікаційної роботи. Дана кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретичних та методологічних аспектів системи обліку та контролю собівартості реалізованої продукції молокопереробних підприємств.

Для досягнення цієї мети необхідно виконати наступні **завдання:**

- 1) визначити концепцію категорії собівартості реалізованої продукції молокопереробних підприємств та порядок її формування;
- 2) провести аналіз особливостей облікових процесів собівартості реалізованої продукції молокопереробних підприємств;
- 3) розглянути методи контролю виробничих запасів підприємств;
- 4) дослідити поточний стан організації первинного, аналітичного та синтетичного обліку собівартості реалізованої продукції молокопереробних підприємств;
- 5) запропонувати шляхи вдосконалення організації обліку та контролю собівартості реалізованої продукції молокопереробних підприємств.

Об'єктом дослідження є операції, пов'язані з обліком та контролем собівартості реалізованої продукції молокопереробних підприємств.

Предметом дослідження є методологічні, організаційні та практичні питання бухгалтерського обліку та контролю собівартості реалізованої продукції молокопереробних підприємств.

Методи дослідження. В кваліфікаційній роботі були задіяні методи загальнонаукового та спеціального пізнання з використанням системного підходу. Для здійснення сформованої мети та виконання завдань були задіяні і інші методи дослідження: аналізу, синтезу, групування, порівняння для деталізації об'єкта дослідження; абстрактно-логічний для визначення мети і завдань дослідження; статистичний для оцінки тенденцій розвитку вітчизняної молочної галузі; методи економіко-математичного моделювання для ідентифікації релевантних аналітичних показників, які допомагають приймати управлінські рішення; а також причинно-наслідковий зв'язок для формування пропозицій щодо системи обліково-аналітичного забезпечення управління молокопереробними підприємствами до вимог релевантності інформації. Для наочної презентації результатів дослідження використовувалися табличний і графічний способи.

Джерелами інформації є фінансова звітність підприємства, його статут, нормативно-правові та законодавчі акти щодо обліку і контролю собівартості

реалізованої продукції молокопереробних підприємств, методичні матеріали, офіційна статистична інформація, дані з Інтернету, навчальна економічна література та наукові праці вітчизняних вчених-економістів.

Практичне значення дослідження полягає в розробці пропозицій щодо удосконалення системи управління обліком та контролем собівартості реалізованої продукції молокопереробних підприємств.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Основний текст роботи складає 44 сторінки, на яких представлено 2 таблиці та 17 рисунків. Робота містить вступ, два розділи, висновки та список використаних джерел (40 найменувань).

РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ РЕАЛІЗОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ

1.1. Економічний зміст собівартості реалізованої продукції

Собівартість є одним з найважливіших показників ефективності роботи підприємства, оскільки вона відображає комплексне використання всіх ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових). Вона визначає економічну ефективність виробництва, є базою для визначення ціни продукції та відображає нижню межу для виробника. Крім того, собівартість впливає на доцільність та вірогідність виробництва різних видів продукції і впровадження нової техніки.

Для правильного використання та аналізу собівартості необхідно мати розуміння її економічної природи, процесу формування та складу виробничих витрат, а також шляхів їх зниження. Дослідження порядку формування собівартості продукції залежно від поставлених завдань на підприємстві передбачає систематизацію і узагальнення наявних рекомендацій щодо використання цього показника у різних сферах господарської діяльності.

Таке дослідження має велике значення для ефективного управління підприємством, оскільки дозволяє знайти шляхи зниження витрат та покращення продуктивності роботи, що, в свою чергу, сприяє підвищенню конкурентоспроможності та доходності підприємства.

Протягом тривалого часу собівартість використовувалась переважно в плануванні, обліку та аналізі підприємств. Цей факт знайшов відображення в тому, що собівартість визначається як витрати, пов'язані з діяльністю підприємства, і це становить основу для розуміння сутності та характеристик собівартості, а також її місця й ролі в системі економічних показників.

Собівартість має велике значення для планування бюджету підприємства, визначення ціни продукції та контролю витрат. Вона допомагає встановити обсяги і структуру витрат, забезпечити ефективне використання ресурсів, а також здійснити аналіз прибутковості різних видів продукції або ділянок

підприємства.

На сьогоднішній день собівартість також стала важливим інструментом прийняття стратегічних рішень, оптимізації бізнес-процесів та досягнення конкурентних переваг. Вона дозволяє відстежувати витрати на кожному етапі виробництва і знаходити шляхи їх зниження, що сприяє підвищенню ефективності підприємства і досягненню більшої прибутковості.

Інформація, наведена в роботах провідних науковців з економічної теорії та бухгалтерського обліку, пов'язана з різними тлумаченнями поняття "собівартість". Згідно з цими тлумаченнями, собівартість є комплексною системою економічних зв'язків і залежностей, яка виявляється у витратах підприємства на виробництво і реалізацію продукції у грошовій формі. Вона також функціонує як фактор відтворення і ефективності діяльності підприємства [5].

Наприклад, на думку, М.І. Маниліч, О.В. Миронюк [20, с. 3] собівартість відшкодовує витрати, пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції, що є необхідним для процесу відтворення та виявляє складну систему економічних зв'язків і залежностей, які існують у процесі виробництва і обігу товарів усіх суб'єктів господарювання.

Ю.С. Цал-Цалко собівартість визначає як суму, виражену в грошовій формі, витрат на засоби виробництва, оплату праці та соціальні заходи, що були витрачені [35].

В.М. Панасюк [27] вважає, що собівартість продукції має центральне значення для управління підприємством та виступає як якісний показник, що відображає ефективність його діяльності.

Можна зробити висновок, що показник собівартості продукції є одним з основних компонентів економічного механізму господарювання, оскільки він визначає суму витрат, зроблених на виробництво і реалізацію продукції в грошовій формі. Рівень собівартості впливає на прибуток, рівень цін, рентабельність та інші показники в діяльності підприємства.

В підсумку аналізу ролі та сутності собівартості продукції в економічній

та обліковій літературі можна встановити, що "собівартість продукції" визначає сукупні витрати на підготовку та випуск продукції, виражені в грошовій формі [36]. Можна зробити висновок, що чим ефективніше підприємство використовує свої виробничі ресурси та працює, тим нижча буде собівартість продукції. У розрахунку собівартості продукції важливу роль відіграють її складові, зокрема витрати, які включено до неї (рис. 1.1).

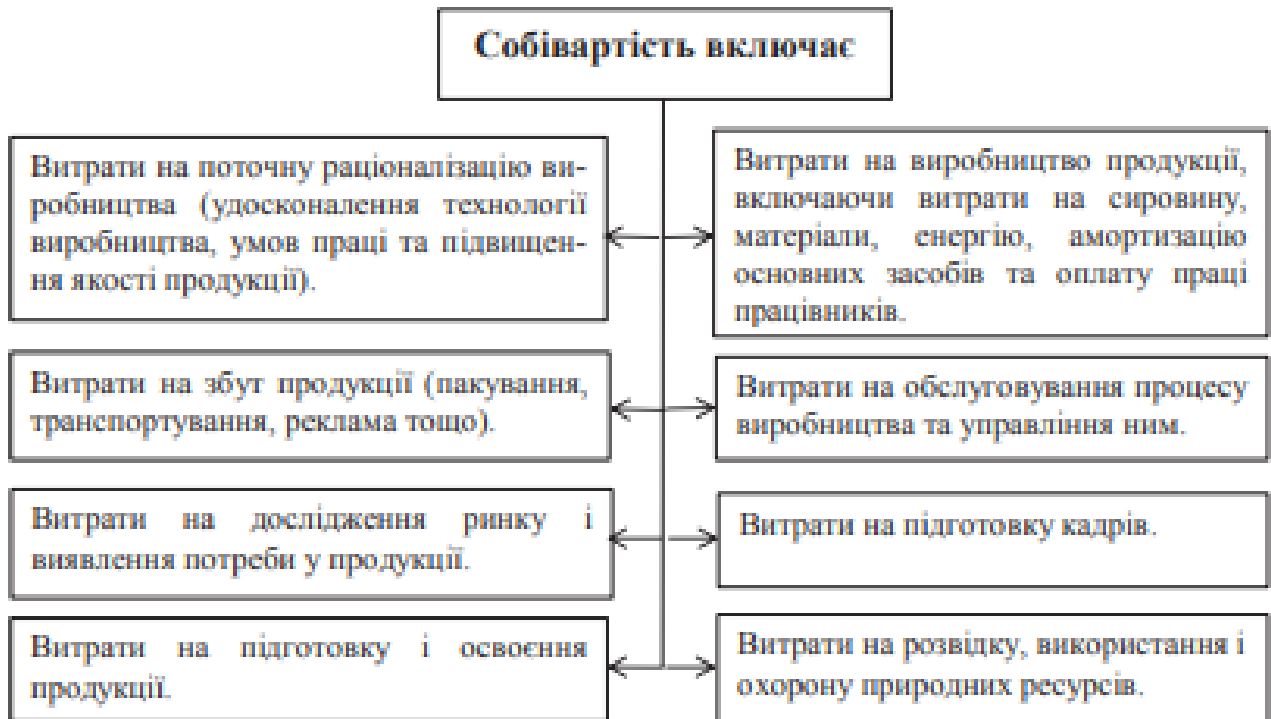

Рис. 1.1. Структура собівартості в економічному напрямку

Джерело: сформовано на основі [36]

Поняття "собівартість": відображає обсяг та види використаних ресурсів; представляє собою вартість використаних ресурсів у грошовому виразі; пов'язує використані ресурси з конкретними видами витрат [36].

Мета обліку собівартості продукції полягає в своєчасному, повному та достовірному визначенні фактичних витрат, пов'язаних із виробництвом продукції, обчисленні фактичної собівартості окремих видів продукції, а також контролі за використанням ресурсів [20].

У практиці планування та обліку продукції використовують певні види собівартості, класифікацію яких наведено на рисунку 1.2 [36].

Рис. 1.2. Види собівартості підприємства планування та обліку продукції

Джерело: сформовано на основі [36]

Давайте розглянемо різновиди собівартості в залежності від того, які витрати включаються до собівартості продукції. Традиційно розрізняють такі види собівартості (рис. 1.3), в залежності від повноти охоплення витрат [30].

Після вивчення різновидів собівартості з економічної точки зору можна зробити висновок, що собівартість продукції відображає грошові витрати на її підготовку, виготовлення та реалізацію, існують такі види собівартості: планова, фактична, нормативна та кошторисна. Крім зазначених, за словами І.М. Бойчик

[3], також розрізняють такі види собівартості:

Вид собівартості			Стаття калькуляції
Повна собівартість реалізованої продукції	Повна собівартість готової продукції	Виробнича собівартість	Сировина і матеріали
			Покупні напівфабрикати і комплектуючі вироби
			Роботи і послуги виробничого характеру
			Паливо і енергія на технологічні цілі
			Зворотні відходи (віднімаються)
			Основна заробітна плата
			Додаткова заробітна плата
			Відрахування на соціальні заходи
			Витрати на утримання і експлуатацію обладнання
			Витрати на утримання і експлуатацію нематеріальних активів
			Витрати на підготовку і освоєння виробництва
			Витрати внаслідок браку
			Інші прямі витрати
		ЗВВ	
		Інші виробничі витрати	
		Побічна продукція (вираховується з виробничої собівартості)	
		Адміністративні витрати	
Витрати на дослідження і розробку			
Інші операційні витрати			
Постійні витрати на збут			
Змінні витрати на збут			

Рис. 1.3. Види собівартості за повнотою включення витрат

Джерело: сформовано на основі [30]

1. Залежно від часу формування затрат: планова, фактична, нормативна, кошторисна.
2. Залежно від тривалості розрахункового періоду: місячна, квартальна, річна.
3. За складом продукції: товарна продукція, валова продукція, реалізована продукція, незавершене виробництво [3].

Собівартість продукції визначається як витрати підприємства на виробництво та реалізацію продукції (робіт та послуг), висловлені в грошовій формі [30].

Управління собівартістю на промисловому підприємстві включає в себе процес виявлення потенційних резервів та ефективного координування різних аспектів господарської діяльності підприємства. А також є важливим елементом стратегічного планування та прийняття рішень для досягнення максимальної

ефективності та конкурентоспроможності підприємства.

Собівартість використовується для різних цілей, включаючи:

1. Оцінку рівня господарювання підприємства та його структурних підрозділів. Собівартість дозволяє оцінити ефективність виробничого процесу та рівень використання ресурсів, що дає змогу зробити висновки про ефективність господарської діяльності.

2. Контроль за ефективністю витрачених ресурсів. Собівартість допомагає контролювати витрати та виявляти можливі резерви зниження собівартості шляхом оптимізації виробничих процесів та управління ресурсами.

3. Визначення економічної ефективності інвестиційної та інноваційної діяльності. Собівартість дозволяє оцінити економічну доцільність вкладених коштів у проекти та зробити висновки про ефективність інвестицій та інновацій.

4. Розробку і встановлення цін на продукцію, роботи, товари та послуги. Собівартість є важливим елементом визначення цін, оскільки виходячи з нього, підприємство може встановити оптимальну вартість своєї продукції для максимізації прибутку.

5. Визначення економічної доцільності та вигідності здійснення підприємницької діяльності. Собівартість допомагає з'ясувати, чи є підприємницька діяльність прибутковою, чи дефіцитною, та приймати рішення щодо подальшого розвитку або корекції стратегії.

Узагалі, собівартість є важливим економічним показником, який допомагає підприємствам аналізувати та вдосконалювати свою діяльність з метою досягнення оптимальних результатів.

Отже, при розгляді собівартості важливо враховувати його підпорядкованість конкретним цілям та завданням, які включають:

1. Визначення витрат, пов'язаних з виробництвом продукції. Собівартість дозволяє ідентифікувати всі витрати, пов'язані з виробництвом, включаючи прямі та непрямі витрати, а також вартість матеріалів, праці та інших ресурсів.

2. Формування ціни. Собівартість визначає основну частину вартості продукції і використовується для розрахунку ціни, забезпечуючи достатню

рентабельність підприємства.

3. Прогнозування та визначення кінцевого результату діяльності. Через аналіз собівартості можна прогнозувати та оцінювати кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства, виходячи з витрат та цін на продукцію.

Після аналізу визначень собівартості у різних наукових напрямках, можна зробити висновок про наявність загального розуміння цього терміну, а саме про його визначення як грошового вираження загальних витрат на виготовлення та реалізацію продукції. Однак у кожній науковій дисципліні існують відмінності у класифікації витрат та видів собівартості в залежності від виду продукції, кількості виробництва, яке підприємство планує виготовляти та рівня планованої реалізації цієї продукції [36].

У бухгалтерському обліку собівартість визначається як вартісна оцінка ресурсів, використаних у процесі досягнення конкретних цілей. Підприємство має право самостійно встановлювати перелік витрат, які включають до собівартості продукції (робіт, послуг), враховуючи економічну сутність понесених витрат і загальні принципи бухгалтерського обліку, а також вимоги до організації обліку.

Структуру і склад витрат у бухгалтерському обліку регламентує НП(С)БО 16 "Витрати". Важливо зауважити, що НП(С)БО 16 передбачає два типи собівартості:

- 1) собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг);
- 2) виробнича собівартість продукції (робіт, послуг) [25].

Звідси можна зробити такі висновки: собівартість продукції, робіт або послуг складається з вартості виробництва, яка включає прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати та змінні загальновиробничі та постійні розподілені загальновиробничі витрати. Крім того, до собівартості також можуть включатися нерозподілені постійні загальновиробничі витрати та наднормативні виробничі витрати. Величина собівартості продукції буде визначати загальну вартість виробництва та рентабельність підприємства [25].

Визначення собівартості реалізованої продукції дозволяє підприємствам встановити ціну на свою продукцію, забезпечити рентабельність виробництва та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Для визначення собівартості реалізованої продукції Скрипник М.І. виділяє різні методи і підходи, які наведені на рис. 1.4 [30].

Рис. 1.4. Методи визначення собівартості реалізованої продукції [30]

Джерело: сформовано на основі [30]

Отже, було визначено, що з економічної точки зору собівартість реалізованої продукції характеризує собою використання ресурсів підприємства, які виражені у грошовій формі на реалізацію продукції. Якісний показник ефективності діяльності підприємства характеризується через неї. Щодо видів собівартості та видів калькуляцій, підприємство самостійно визначає їх у залежності від специфіки своєї діяльності, особливостей

виробничого процесу, а також потреб відповідної собівартості, а також періоду складання калькуляцій. Цей вибір обов'язково повинен бути закріплений в наказі про облікову політику підприємства.

1.2. Організація обліку і контролю собівартості реалізованої продукції підприємств

В обліковому процесі собівартість - це оцінка вартості ресурсів, які використовуються для досягнення певних цілей. Підприємство повинно самостійно визначати перелік витрат, які включають до собівартості продукції (робіт, послуг) як частину своєї облікової політики, враховуючи економічну сутність затрат та загальні принципи бухгалтерського обліку та вимоги до організації обліку [39].

На кожному підприємстві організація системи обліку вважається необхідним, основним елементом організації його діяльності загалом. Вона визначається різноманітними показниками, які відображають стан окремих її частин, а також вимірюються кількісно у вигляді конкретних числових значень, таких як: інформація про постачання, виробництво та продажу, витрати ресурсів, кредиторська та дебіторська заборгованість, розрахунки з бюджетом і фінансові результати [39].

При обліку собівартості реалізації на молокопереробному підприємстві відбуваються такі етапи:

1. По першому кроку, господарські документи фіксуються в первинних документах у процесі обліку собівартості реалізації на підприємстві.
2. На другому етапі процесу - відомості та реєстри відображають інформацію.
3. Завершальна стадія полягає у узагальненні облікової інформації шляхом аналізу звітних показників за певний період.

Молокопереробні підприємства відрізняються унікальними відносинами

власності серед їх учасників, правовим статусом, оподаткуванням, державною підтримкою, формуванням та використанням ресурсів, а також визначенням фінансового результату - це особливості цієї галузі економіки. Дані етапи обліку є окремими складовими цього процесу [31].

Молочна галузь має свої особливості, які впливають на організацію обліку, визначаючи методику обліку витрат та визначення собівартості продукції. Найважливішим фактором в цьому контексті є вид діяльності. Від того, яку систему обліку витрат чи метод буде використовувати підприємство, залежать результати його діяльності.

Організація обліку на молокопереробних підприємствах визначається сезонністю умов виробництва, оскільки праця затрачається протягом року, а результат – продукція, одержується у відповідну пору року. Ці обставини також повинні бути враховані у Наказі про облікову політику, оскільки вони безпосередньо впливають на точність обчислення собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) (рис. 1.5).

Під час аналізу собівартості реалізованої продукції, робіт, послуг вирішуються наступні ключові завдання [29]:

- 1) Оцінка досягнення планових показників собівартості продукції в цілому по підприємству, а також окремих видів продукції;
- 2) Вивчення причин відхилень фактичних витрат від планових за різними статтями, а також за окремими видами і групами продукції;
- 3) Виявлення резервів для скорочення собівартості продукції та розробка відповідних заходів для їх використання.

При проведенні аналізу зазвичай використовують такі показники: загальні витрати, виробнича собівартість товарної продукції, витрати на одиницю товарної продукції, собівартість одиниці продукції. Для аналізу використовуються дані звіту про собівартість продукції, звіту про фінансові результати, звіту про працю підприємства та так далі. Також залучаються планові та звітні розрахунки з різних видів продукції та відповідні дані обліку.

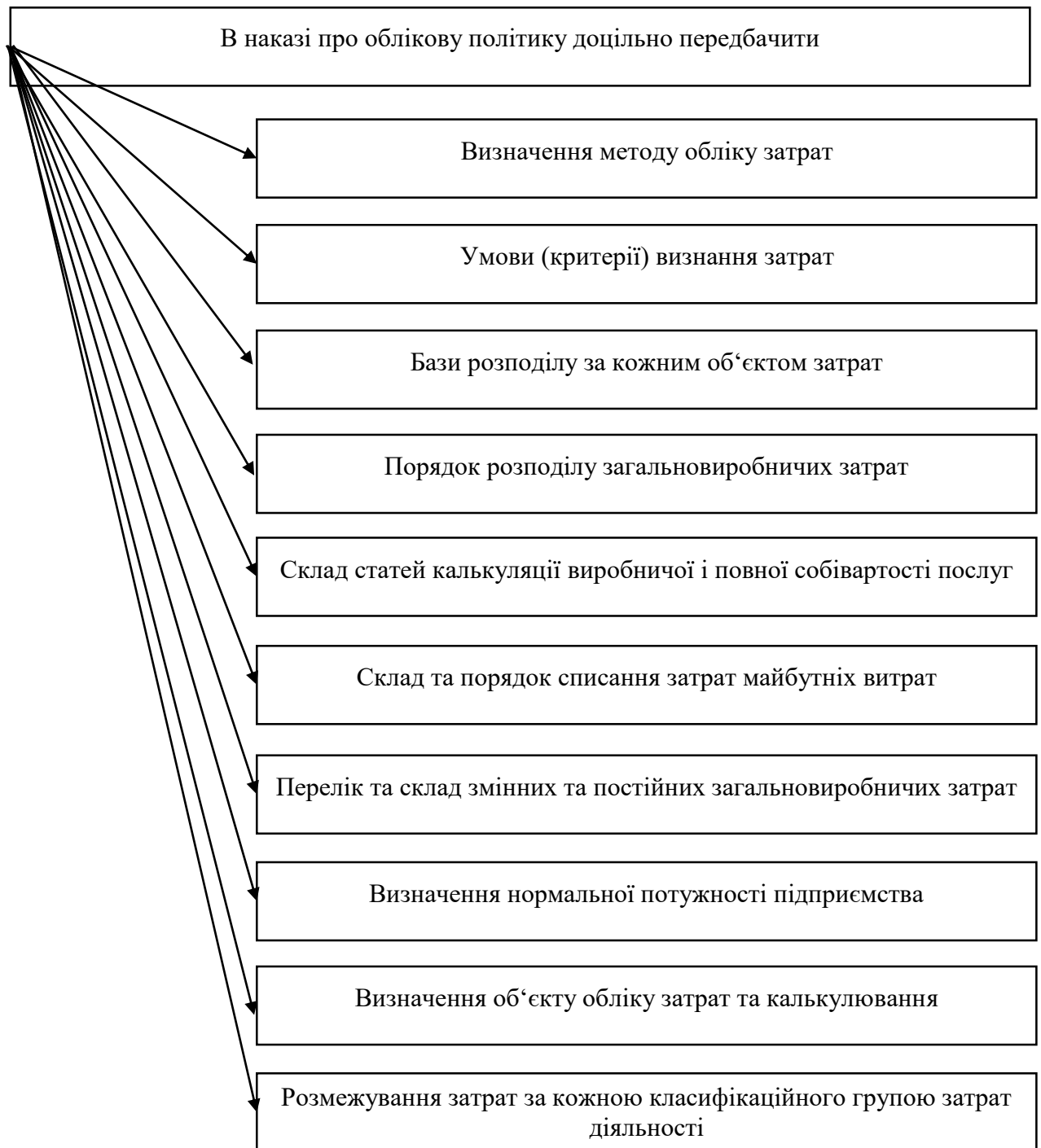

Рис. 1.5. Компоненти бухгалтерської політики в процесі формування собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг)

Джерело: сформовано на основі [39]

Собівартість товарної продукції включає всі витрати підприємства на виробництво продукції, робіт та послуг. Для визначення ефективності запланованих і фактично здійснених заходів, спрямованих на розвиток і

вдосконалення виробництва, і для обґрунтування цінової політики підприємства проводять розрахунки собівартості одиниці продукції (робіт, послуг) [39].

Калькулювання є процесом визначення собівартості конкретного виду продукції (об'єкта калькулювання). Витрати на виробництво порівнюються з обсягом випущеної продукції, і розраховується собівартість одиниці продукції [39].

Калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) відбувається на трьох етапах [32]:

- 1) розраховується собівартість загального обсягу виробленої продукції;
- 2) визначається фактична собівартість кожного конкретного виду продукції;
- 3) розраховується собівартість одиниці продукції [32].

Інформація про вартість реалізованої продукції завжди підлягає контролю. Основною метою цього контролю є перевірка відповідності інформації, відображеної у фінансовій звітності та бухгалтерському обліку, у всіх значущих аспектах нормативним документам, які регулюють порядок обліку та складання фінансової звітності.

Головними метами контролю за реалізацією продукції (робіт, послуг) є перевірка наступних показників:

- правильність відображення фактичної виручки від реалізації робіт (послуг) у фінансовому обліку;
- правильність відображення фактичних витрат на виробництво та реалізацію продукції у фінансовому обліку;
- визначення чистого доходу від реалізації готової продукції (робіт, послуг);
- належне документування процесу реалізації готової продукції [37].

Особа, що проводить перевірку, аналізує методи обліку витрат на виробництво та засоби обліку фактичної собівартості продукції, оцінює виправданість використання певного методу обліку витрат і його вплив на точність визначення вартості продукції.

Собівартість продукції є важливим показником, який відображає ефективність роботи підприємства. Від рівня собівартості залежить як прибутковість окремих видів продукції, робіт, послуг, так і фінансові показники у цілому, темпи розширення виробництва і фінансове становище підприємства. Аналіз собівартості дозволяє оцінити виконання планів щодо собівартості продукції, виявити причини відхилення, виявити можливості зниження собівартості продукції та розробити необхідні заходи для їх впровадження. Головним засобом забезпечення достовірності інформації, відображеної в звітності та бухгалтерському обліку, є система контролю.

1.3. Характеристика та аналіз діяльності молокопереробних підприємств

Воєнні дії на території України та агресія РФ ведуть до відхилення та руйнування молочної галузі, заважають її інвестиційному розвитку, а умови економічної турбулентності та зростання імпорту молочної продукції підсилюють зменшення виробництва молочної продукції на вітчизняних молокопереробних підприємствах й підвищують продовольчу залежність від імпорту.

Серед негативних факторів, які дестабілізують розвиток молочної галузі та призводять до її відхилення, можна виділити: зменшення попиту на молочну продукцію серед населення через високу вартість, низьку рентабельність тваринництва, зростання безробіття, енергетичну кризу, збільшення імпорту молочної продукції, зростання цін на сировину, військовий конфлікт з РФ та інші.

Протягом 2018–2022 рр. обсяг продажу вітчизняної молочної продукції показував нестабільні тенденції: у 2019 році відбулося зростання на 1,05 рази порівняно з 2018 р., у 2021 році спостерігався подібний ріст обсягів продажу практично на 5%, але з 2022 року обсяги продажу молочної продукції в середньому скоротилися на 4% порівняно з попереднім періодом [31].

Зменшення виробництва, переробки та реалізації молочної продукції

пояснюється кризою української економіки, спричиненою збройним конфліктом з Російською Федерацією. Ця ситуація призвела до збільшення собівартості молочної продукції, зниження рентабельності виробництва, втрат активів молокопереробних підприємств, проблем з отриманням сирих матеріалів (значна частина худоби залишилася на окупованих територіях), складнощі у розрахунках з торговельними мережами, а також проблеми з логістикою та зростанням транспортних витрат. Крім того, виникають інші проблеми, такі як перевантаження складів готовою продукцією, зміна місця проживання споживачів, відмова трейдерів від передоплати, відсутність державної підтримки виробників та переробників молока, а також зростання імпорту молочної продукції з Європи, зокрема з Польщі, Німеччини та Нідерландів [31].

Так, українські переробники молока потребують підтримки від держави для контролю експортно-імпортних операцій і розширення доступу на нові світові ринки для збуту молочної продукції, спрощення ветеринарних та митних процедур при оформленні відповідної документації та іншого [12].

На перший план виходить використання заходів державного захисту для обмеження імпорту недорогої молочної продукції. Уже у травні 2023 року, позитивні результати було отримано, коли Спілка молочних підприємств України звернулася до уряду з пропозицією та розрахунками для регулювання молочного імпорту та виключення зі списку критичного імпорту продуктів, таких як йогурти, незгущене молоко, вершки, вершкове масло та інші молочні продукти [17].

За даними статистики за 2023 рік, спостерігалися наступні зміни в структурі імпорту та експорту молочної продукції:

Протягом першого кварталу 2023 року було помітне зменшення обсягів імпорту молочних продуктів: "за перші три місяці було імпортовано 13,1 тис. т молочних продуктів, що на 33% менше, ніж у 2022 році. У грошовому еквіваленті це складає 13% - \$56,5 млн. Імпорт сировини склав 54%, або 7,08 тис. т, його постачання скоротилося на 15% в першому кварталі 2023 року". Однак вже у квітні 2023 року спостерігалася тенденція до зростання імпорту молочної

продукції в середньому на 3%, що складало 5,17 тис. т. "Найбільший приріст був зафіксований у обсягах молока та вершків - на 74% і становив 142 т". У травні поточного року обсяг імпорту молочних продуктів був скорочений майже на 4,2% в порівнянні з квітнем, переважно за рахунок зменшення постачань молока та вершків тривалого зберігання, сирів та згущеного молока [12].

За висновками експертів молочного ринку, поточний стан сектору можна описати як профіцитний, тому з початку воєнних дій Уряд не вживав жодних заходів щодо обмеження експорту молочної продукції.

Згідно зі звітом Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів, 45 українських операторів мають право на експорт молочної продукції, а приблизно половина експортерів з'явилася під час воєнного стану. Це пояснюється здатністю європейської логістики, гармонізацією національного і європейського законодавства, транзитним проходженням українських вантажів з молочною продукцією через територію ЄС задля відвантаження в європейських портах (зокрема через чорноморські або дунайські порти Румунії, балтійські порти Польщі) та іншими чинниками. Однак проблемою залишається нестача обігових коштів та відсутність фінансування інвестиційних проектів для підприємств з переробки молока [13].

З щодо експорту молочної продукції, відзначається, що в першому кварталі 2023 року спостерігався значний зріст експорту сирів у порівнянні із відповідним періодом 2022 року. Конкретно, було експортовано 2,1 тис. тонн сирів на суму \$10,2 млн, що становить відповідно в 2 та 2,3 рази більше. У березні 2023 року спостерігався також зріст експорту молочної сироватки на 12,2% у порівнянні з лютим місяцем, з основними країнами-імпортерами: Китай (41,9%), Йорданія (13,8%) та Польща (12,7%). На відзначення є також зростання експорту морозива, зокрема було експортовано 809,7 тонн, що на 55% більше, ніж у лютому. Відмітно, що найбільшими імпортерами української молочної продукції залишаються Молдова, Казахстан та Азербайджан [31].

У травні 2023 року відзначалася позитивна тенденція до зростання експорту молочної продукції на 29,8% порівняно з попереднім місяцем. Серед

основних категорій експорту переважали "сухе і згущене молоко", становлячи 25,57% від загального обсягу продажів, "молоко і вершки незгущені" - 21,89%, "молочна сироватка" - 16,75% і "морозиво" - 14,68%. Головними напрямками збуту молочної сироватки у травні були Китай (30,6%) та Польща (26%), а також інші країни, такі як Малайзія, Йорданія, Лівія, Філіппіни, В'єтнам, Саудівська Аравія, Туреччина, Ліван і Молдова, куди було відвантажено 44% товару. Єдиним експортним напрямком, де спостерігалось скорочення обсягів, стало вершкове масло - 558 тонн на суму \$4,28 млн, що становить майже на 45% менше в натуральних обсягах і на 48% менше в грошових обсягах. Головними напрямками експорту масла були Молдова та Азербайджан, куди відвантажено 61% товару [17].

За даними Держстату України, станом на 2022 рік, кількість молокопереробних підприємств складає 598 (рис. 1.6), що свідчить про зменшення на 133 підприємства в порівнянні з попереднім роком. Найбільша кількість таких підприємств територіально функціонує у місті Києві (41), тоді як найменша кількість підприємств функціонує у Чернівецькій області (3) та Луганській області (1) (рис. 1.7) [13].

В Житомирській області одним з найбільших виробників молочних продуктів є АТ "Житомирський маслозавод". Ця компанія спеціалізується на виробництві та оптовій торгівлі морозивом, маслом, молочними виробами, а також дистрибуцією заморожених овочів та фруктів [26].

Головний акцент робиться на створення та просування елітного морозива, що є перспективним напрямом розвитку компанії, проте вони також продовжують виробляти морозиво середньої та низької цінових категорій, оскільки цей сегмент ринку залишається значним [26].

Основними показниками продуктивності діяльності підприємства є доходи, витрати та прибуток, які відображаються в Звіті про фінансові результати.

Чистий прибуток АТ «Житомирський маслозавод» упродовж 2020-2022 років зріс на 72879,0 тис. грн. (рис. 1.8).

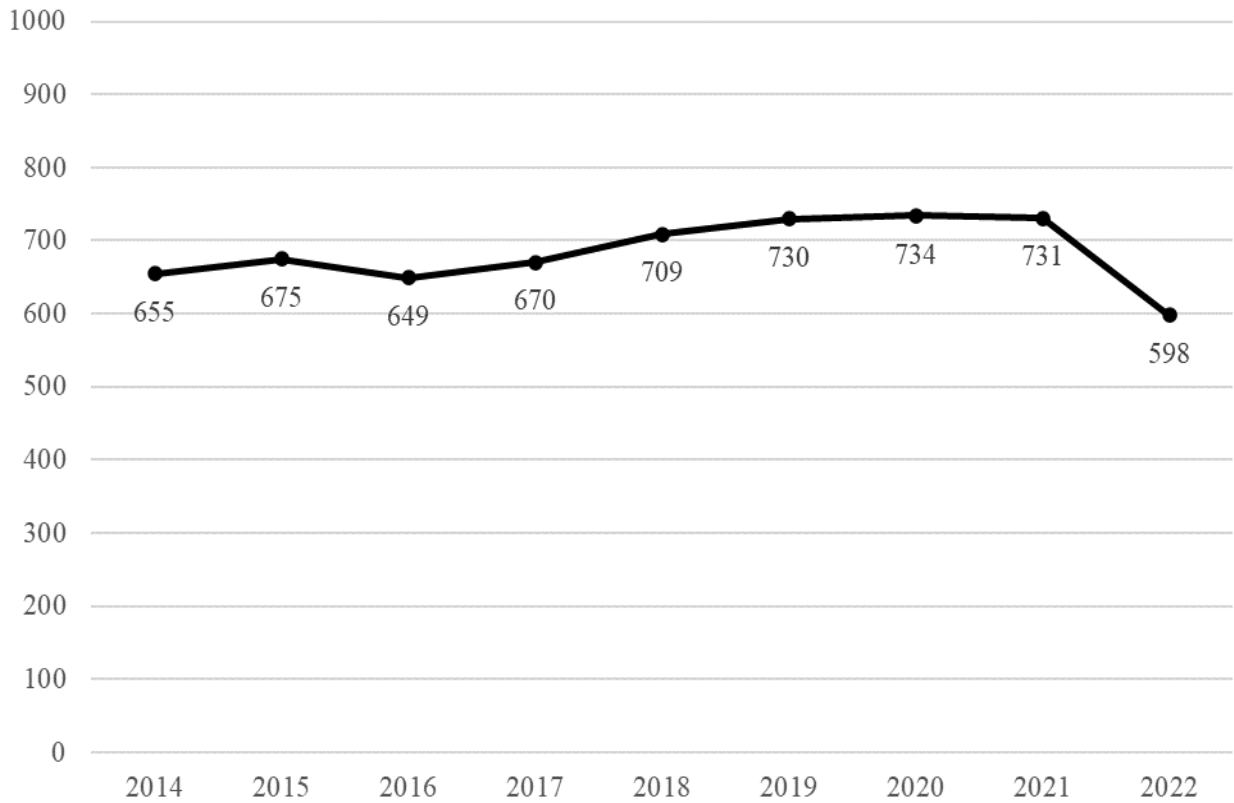

Рис. 1.6. Динаміка кількості підприємств України з виробництва молочних продуктів за 2014-2022 роки, одиниць

Джерело: сформовано на основі [26]

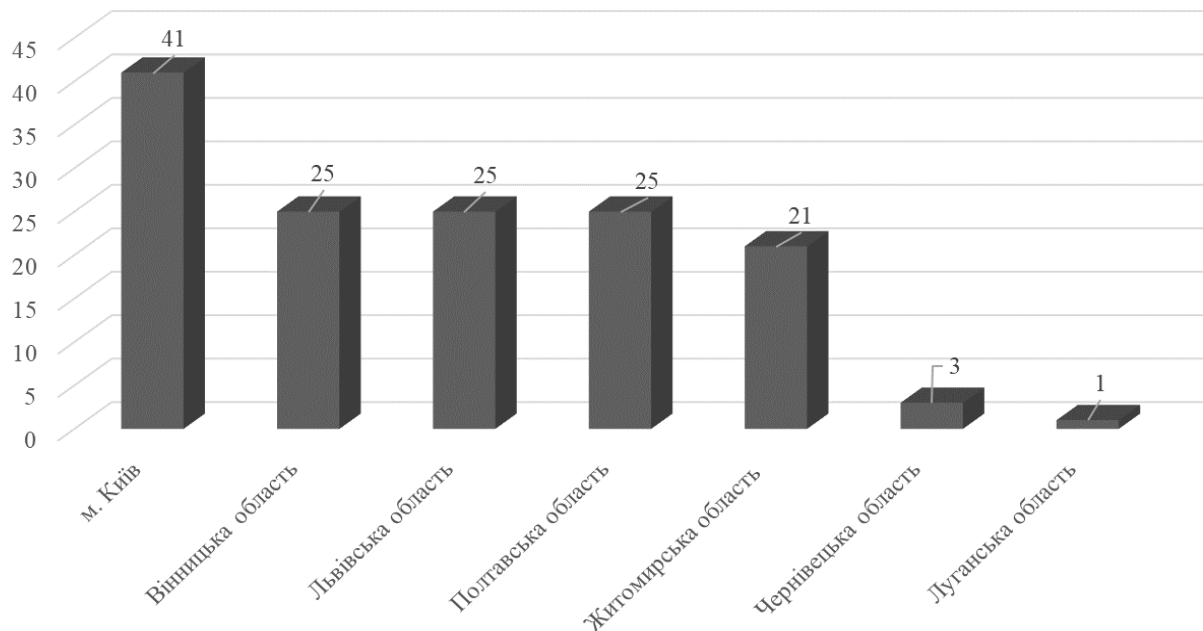

Рис. 1.7. Динаміка кількості підприємств виробництва молочних продуктів за регіонами України за 2014-2022 роки, одиниць [26]

Джерело: сформовано на основі [26]

При цьому, чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) збільшився на 58486 тис. грн. (рис. 1.9), а собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) скоротилась на 80595,0 тис. грн. (рис. 1.10) [26].

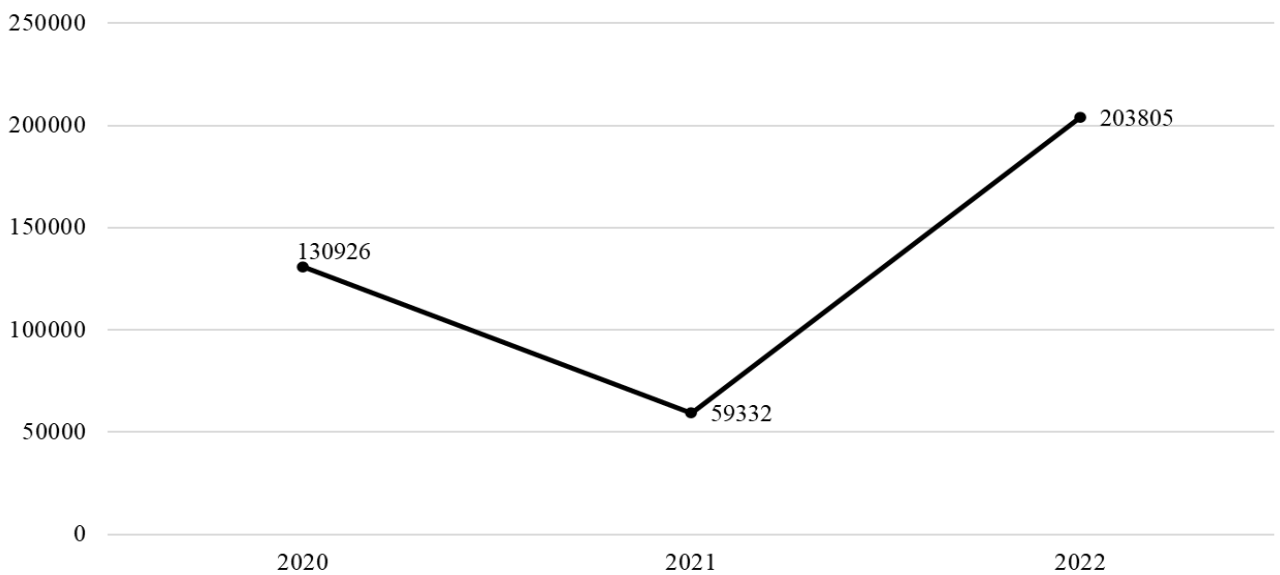

Рис. 1.8. Чистий прибуток АТ «Житомирський маслозавод» за 2020-2022 рр., тис.грн.

Джерело: сформовано на основі [26]

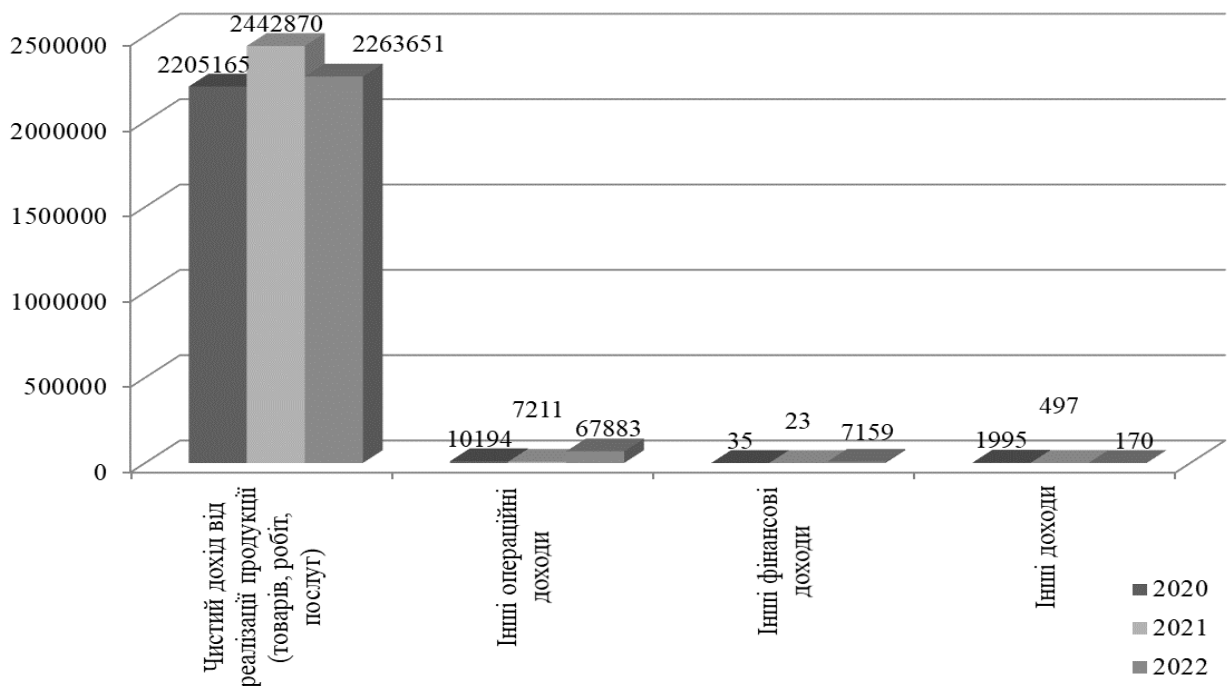

Рис. 1.9. Динаміка доходів АТ «Житомирський маслозавод» за 2020-2022 рр., тис.грн.

Джерело: сформовано на основі [26]

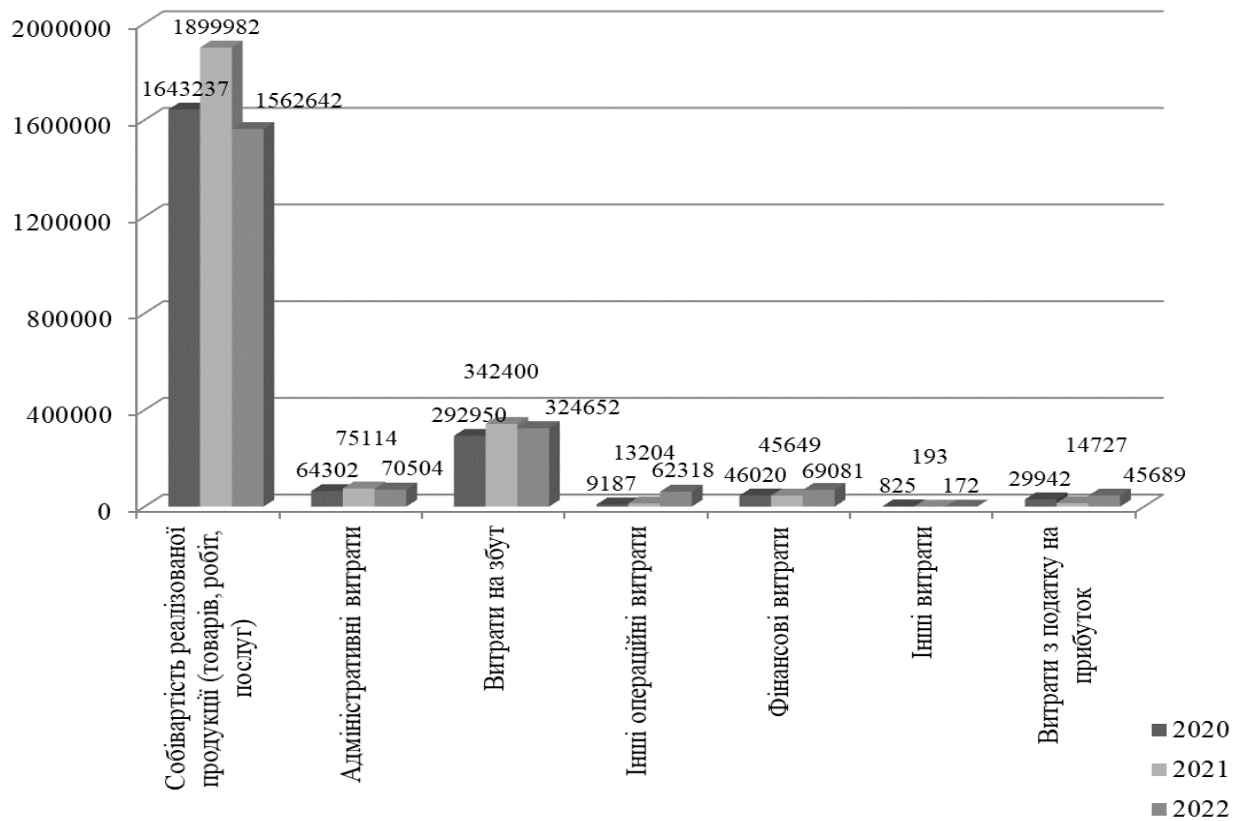

Рис. 1.10. Динаміка витрат АТ «Житомирський маслозавод» за 2020-2022 рр., тис.грн.

Джерело: сформовано на основі [26]

Склад витрат собівартості реалізації 2020-2022 роки наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Склад витрат собівартості реалізації АТ «Житомирський маслозавод» за 2020-2022 рр., тис.грн.

Склад витрат	Роки			Відхилення 2022 р. до 2020 р.,	
	2020	2021	2022	+,-	%
1	2	3	4	5	6
Сировина та матеріали	774819	974469	731668	-43151	-5,6
Пакувальні та інші матеріали	157084	174976	169000	11916	7,6
Витрати на оплату праці	117035	115829	101464	-15571	-13,3
Амортизаційні витрати	63374	70565	72630	9256	14,6
Газ та електроенергія	34141	44010	54279	20138	59,0
Ремонтні роботи	7961	7348	3209	-4752	-59,7
Інші послуги, пов'язані з виробництвом	30179	42042	35579	5400	17,9

Продовження табл. 1.1

1	2	3	4	5	6
Собівартість реалізації готової продукції	1184593	1429239	1167829	-16764	-1,4
Собівартість реалізації товарів для перепродажу	458644	470743	394813	-63831	-13,9
Всього	1643237	1899982	1562642	-80595	-4,9

Джерело: сформовано на основі [26]

Дані табл. 1.1. свідчать про зменшення собівартість реалізації за 2020-2022 рр. на 80595 тис.грн. Це відбулося за рахунок зменшення як собівартості реалізації готової продукції, так і собівартості реалізації товарів для перепродажу, відповідно на 16764 тисгрн. та 63831 тис.грн. [26].

Крім того, в собівартість реалізації також включає придбані товари, сировину, матеріали та іншу продукцію, отриману від пов'язаних сторін в сумі у 2022 рік - 26833 тис.грн. та в 2021 рік - 49577 тис.грн, відповідно [26].

Проведений аналіз свідчить про те, що на досліджуваному об'єкті протягом досліджуваних років (2020-2022 рр.) найбільшу частку у собівартості продукції займають сировина і матеріали, 58,45 %, 60,60 % і 58,20 % відповідно (табл. 1.2). Зазначимо, що найменшу частку витрат займає амортизація – 8,10 %, 7,03 % та 8,90 % відповідно. У цілому значення часток витрат на за роки порівняння не відрізняються. Однак, спостерігаються незначні відхилення в одну, або в іншу сторону. Графічне відображення відсотку від загальної собівартості наведено на рис. 1.11. [26].

Таблиця 1.2.

Структура собівартості реалізованої продукції у АТ «Житомирський маслозавод» (%)

Склад витрат	Роки			Відхилення 2022 р. до 2020 р., +,-
	2020	2021	2022	
Матеріальні затрати	58,45	60,60	58,20	-0,25
Інші операційні витрати	20,32	21,47	21,40	1,08
Витрати на оплату праці	11,06	9,18	9,60	-1,46
Амортизація	8,10	7,03	8,90	0,80

Джерело: сформовано на основі [26]

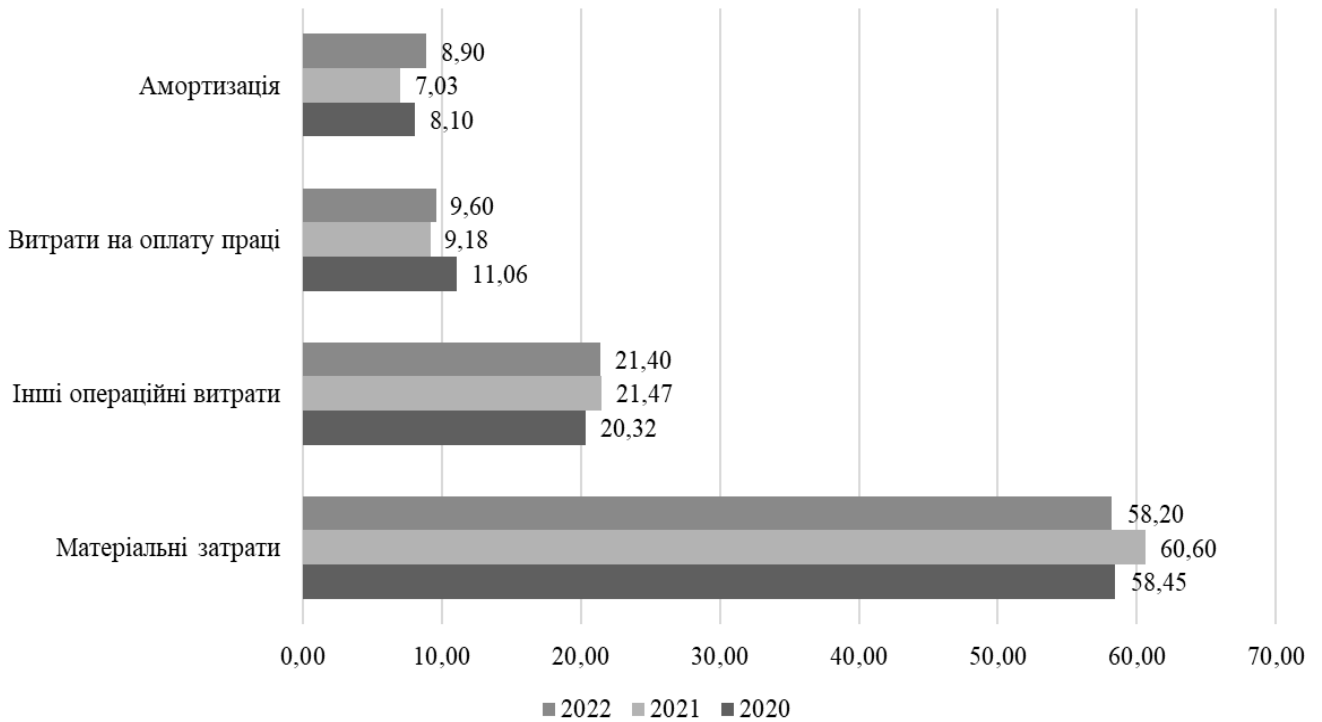

Рис. 1.11. Графічне порівняння відсотку від загальної собівартості реалізованої продукції АТ «Житомирський маслозавод» (%)

Джерело: сформовано на основі [26]

Важливим завданням для збільшення ефективності виробництва та підвищення конкурентоспроможності АТ «Житомирський маслозавод» є оптимізація величини собівартості реалізованої продукції на підприємстві. Тому, пропонуємо декілька способів оптимізації собівартості на АТ «Житомирський маслозавод», так і на молокопереробних підприємствах:

1) ефективне управління витратами: для оптимізації собівартості необхідно уважно вести облік та контроль за матеріальними та трудовими витратами. Моніторинг та аналіз витрат можуть допомогти виявити надлишкові або невиправдані витрати та знайти шляхи їх оптимізації;

2) використання сучасного обладнання: застосування сучасних технологій та обладнання може покращити продуктивність та зменшити витрати на виробництво. Наприклад, використання автоматизованих систем у молокопереробних процесах може зменшити трудомісткість та покращити якість продукції;

3) ефективне управління запасами: раціональне управління запасами дозволяє уникати перевитрат та зменшує витрати на зберігання запасів. Використання методів "just-in-time" та оптимізовані системи управління запасами можуть покращити собівартість продукції;

4) покращення якості продукції: підвищення якості виробленої продукції може зменшити втрати та відходи, зменшити кількість браку та скорегувати витрати на стандарти якості.

5) партнерство з постачальниками: ефективне співробітництво з постачальниками може допомогти уникнути переоплат та знайти більш вигідні умови постачання сировини та матеріалів.

Отже, ці заходи допомагають досягти оптимізації собівартості продукції на молокопереробних підприємствах та збільшити ефективність виробництва.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

1. Собівартість реалізованої продукції з економічної точки зору характеризує використання ресурсів підприємства, які виражені у грошовій формі на реалізацію продукції. Якісний показник ефективності діяльності підприємства характеризується через неї. Щодо видів собівартості та видів калькуляцій, підприємство самостійно визначає їх у залежності від специфіки своєї діяльності, особливостей виробничого процесу, а також потреб відповідної собівартості, а також періоду складання калькуляцій. Цей вибір обов'язково повинен бути закріплений в наказі про облікову політику підприємства.

2. При обліку собівартості реалізації на молокопереробному підприємстві відбуваються такі три етапи: господарські документи фіксуються в первинних документах у процесі обліку собівартості реалізації на підприємстві; формування відомостей та реєстрів, які відображають інформацію; узагальнення облікової інформації шляхом аналізу звітних показників за певний період.

3. Протягом 2018–2022 рр. обсяг продажу вітчизняної молочної продукції показував нестабільні тенденції: у 2019 році відбулося зростання на 1,05 рази порівняно з 2018 р., у 2021 році спостерігався подібний ріст обсягів продажу практично на 5%, але з 2022 року обсяги продажу молочної продукції в середньому скоротилися на 4% порівняно з попереднім періодом.

Серед негативних факторів, які дестабілізують розвиток молочної галузі та призводять до її відхилення, можна виділити: зменшення попиту на молочну продукцію серед населення через високу вартість, низьку рентабельність тваринництва, зростання безробіття, енергетичну кризу, збільшення імпорту молочної продукції, зростання цін на сировину, військовий конфлікт з РФ та інші.

4. Важливим завданням для збільшення ефективності виробництва та підвищення конкурентоспроможності АТ «Житомирський маслозавод» є оптимізація величини собівартості реалізованої продукції на підприємстві. Тому, пропонуємо декілька способів оптимізації собівартості на АТ «Житомирський маслозавод», так і на молокопереробних підприємствах.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЬ СОБІВАРТОСТІ РЕАЛІЗОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Завдання і роль системи обліку і контролю собівартості реалізованої продукції

Роль системи обліку і контролю собівартості реалізованої продукції полягає в тому, щоб дати підприємству можливість точно обчислити витрати, пов'язані з виготовленням продукції. Ця система дозволяє підприємству ефективно управляти виробництвом, планувати ціни на продукцію, приймати стратегічні рішення та аналізувати прибутковість певних продуктів чи продукційних ліній. Крім того, ця система допомагає виявляти витрати, які можна оптимізувати, тим самим сприяючи підвищенню ефективності виробництва та збільшенню прибутковості підприємства.

Керування собівартістю на промисловому підприємстві вимагає вчасного виявлення наявних можливостей для подальшого успішного координації різних аспектів господарської діяльності підприємства. Собівартість, як економічний показник, використовується для [29]:

- оцінки рівня управління підприємством та його підрозділами;
- контролю за ефективністю використання ресурсів;
- визначення економічної доцільності і вигідності вкладень у нові технології та інновації, впровадження заходів для покращення ефективності управління;
- розробки та встановлення цін на продукцію, роботи, товари та послуги;
- визначення економічної цілеспрямованості та вигідності різних видів підприємницької діяльності.

Система обліку і контролю собівартості реалізованої продукції має на меті збирати, систематизувати та аналізувати всі витрати, пов'язані з виробництвом продукції (робіт, послуг). Основними завданнями такої системи є [37]:

1. Збір та аналіз витрат: Це включає в себе реєстрацію всіх видів витрат, пов'язаних з виробництвом продукції, включаючи прямі матеріальні та трудові

витрати, витрати на загальнопромислові потреби підприємства, а також накладні витрати.

2. Визначення собівартості: Система обліку дозволяє розраховувати собівартість кожної одиниці продукції з урахуванням усіх витрат, які були здійснені для її виробництва.

3. Аналіз джерел витрат: Система дозволяє визначити основні джерела витрат та їх ефективність, що дозволяє приймати управлінські рішення для подальшого зменшення витрат.

4. Контроль за виробничими процесами: Управління собівартістю включає контроль за виробничими процесами з метою своєчасного виявлення можливих переробок, витрат та розходжень, а також для оптимізації продуктивності та зменшення затрат.

Ці завдання сприяють оптимізації виробничих процесів, аналізу джерел витрат та підвищенню ефективності управління собівартістю.

На основі вище наведених завдань системи обліку і контролю собівартості реалізованої продукції виділимо окремо завдання обліку і контролю (рис.). Вони допомагають виробникам ефективно керувати собівартістю та приймати обґрунтовані управлінські рішення для оптимізації виробництва і досягнення прибутковості.

Загалом, контроль собівартості реалізованої продукції є ключовим елементом в управлінні виробництвом, бо він дозволяє ефективно керувати виробничими процесами, мінімізувати витрати та збільшити ефективність виробництва. Тому, при вивченні собівартості важливо враховувати відношення до конкретних цілей: визначення витрат, пов'язаних з виробництвом продукції, встановлення цін, прогнозування та визначення кінцевого результату діяльності тощо [37].

Зменшення собівартості продукції є актуальним завданням для всіх виробничих підприємств, оскільки за рахунок зниження витрат підприємство збільшить свій прибуток. Джерелами зниження собівартості продукції є скорочення тих витрат, які становлять найбільшу частку в її структурі [37].

Рис. 2.1. Завдання обліку і контролю собівартості реалізованої продукції на підприємствах молокопереробної промисловості

Джерело: сформовано автором

Серед факторів, що сприяють зниженню собівартості, можна виділити:

- підвищення рівня технологічного процесу виробництва (усунення дефектів у техніці, впровадження нових технологій, механізація та автоматизація процесів при виробництві, використання нових матеріалів);
- оптимізація організації виробництва та управління працею;
- зміна структури та обсягу виробництва (зменшення витрат, що зберігаються незважаючи на обсяг виробництва, зміна структури виробництва);
- галузеві та інші фактори.

2.2. Облік собівартості реалізованої продукції молокопереробних підприємств

Облік собівартості реалізованої продукції на молокопереробних підприємствах є важливим етапом в управлінні виробництвом. Зокрема, для молокопереробних підприємств облік собівартості молочної продукції передбачає розрахунок витрат на виробництво, включаючи витрати на сировину, енергію, оплату праці, амортизацію обладнання, витрати на управління і адміністрування, а також загальновиробничі витрати.

Складовою собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) є виробнича собівартість продукції (робіт, послуг), яка була реалізована протягом звітного періоду, перерозподілені постійні загальновиробничі витрати і наднормативні виробничі витрати [13].

До виробничої собівартості реалізованої продукції АТ «Житомирський маслозавод» відносять: матеріальні затрати, інші операційні витрати, амортизація, витрати на оплату праці (рис. 2.2) [26].

В рис. 2.3 наведені статті витрат собівартості реалізованої продукції АТ «Житомирський маслозавод» [26]

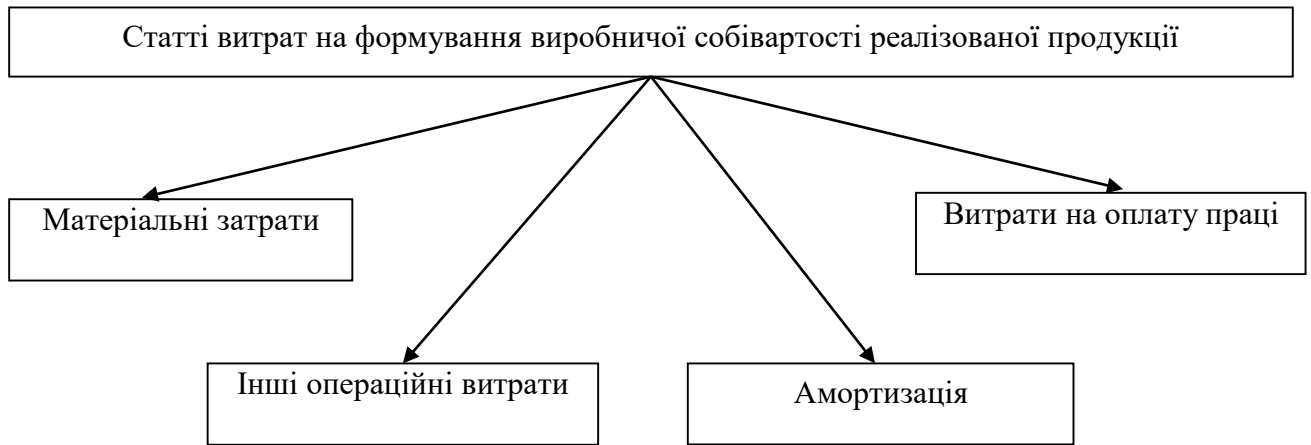

Рис. 2.2. Статті витрат на формування виробничої собівартості реалізованої продукції АТ «Житомирський маслозавод» [26]

Джерело: сформовано на основі [26]

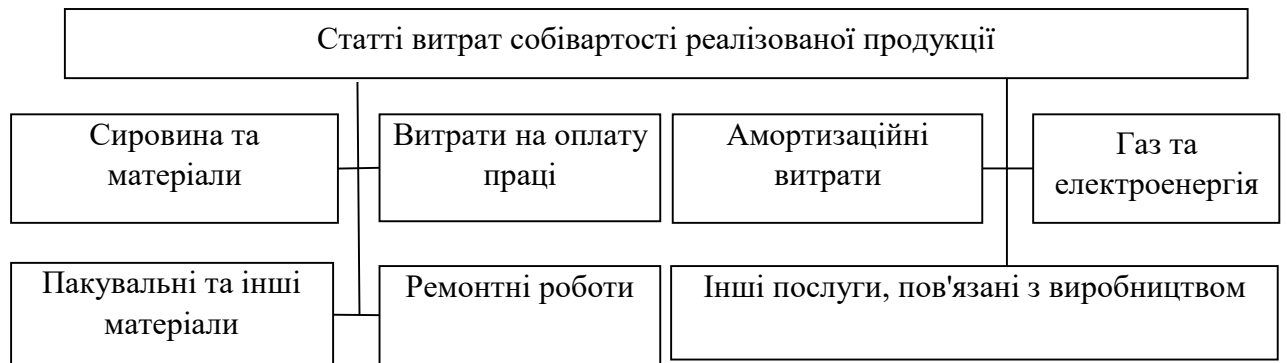

Рис. 2.3. Статті витрат собівартості реалізованої продукції АТ «Житомирський маслозавод» [26]

Джерело: сформовано на основі [26]

Зниження цих витрат допомагає підприємству зберегти свою конкурентоспроможність на ринку, збільшити прибуток і рентабельність. Тому при аудиті витрат велику увагу приділяють обліку собівартості реалізованої продукції, товарів, робіт і послуг з метою постійного зниження собівартості продукції та пошуку можливостей для подальшої економії усіх витрат на виробництво.

Щоб узагальнити інформацію про собівартість реалізованої готової продукції, товарів, виконаних робіт, послуг в АТ «Житомирський маслозавод» використовує рахунок 90 «Собівартість реалізації», який має наступні субрахунки (рис. 2.4) [26].

90 " Собівартість реалізації "
901 «Собівартість реалізованої готової продукції»
902 «Собівартість реалізованих товарів»
903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг»
904 «Страхові виплати»

Рис. 2.4. Субрахунки бухгалтерського обліку в АТ «Житомирський маслозавод» до рахунку 90 «Собівартість реалізації» [26]

Джерело: сформовано на основі [26]

На рахунку 901 "Собівартість реалізованої готової продукції" компанія веде облік виробничої собівартості продукції, що була реалізована [13].

Собівартість реалізованих товарів відображається як дебет на рахунку 902 "Собівартість реалізованих товарів", а кредитується через списання під час закриття оборотів на рахунок 79 "Фінансовий результат" [13].

На субрахунку 903 "Собівартість реалізованих робіт і послуг" фіксується облік собівартості робіт і послуг, які були реалізовані протягом звітного періоду. Для фіксації основних витрат на виробництво компанія використовує відповідні рахунки згідно Плану рахунків, такі як 23 "Виробництво" і 91 "Загальновиробничі витрати". Рахунок 23 використовується для узагальнення інформації щодо витрат на виробництво продукції [13].

На рахунку 904 "Страхові виплати" обліковується загальна інформація про виплати за страховими сумами та відшкодуваннями згідно з умовами угоди страхування (перестраховування) у випадку настання страхового випадку [13].

Підприємство вирішує самостійно, як буде вестися аналітичний облік і які рахунки будуть відкриті для рахунків третього та нижчих порядків. Наша думка полягає в тому, що на АТ "Житомирський маслозавод" цілком доцільно буде внести рахунки третього порядку до субрахунку 901 "Собівартість реалізованої готової продукції" (рис. 2.5).

901 «Собівартість реалізованої готової продукції»
9011 «Собівартість реалізації морозива»
9012 «Собівартість реалізації масла»
9013 «Собівартість реалізації продукції з незбираного молока»
9014 «Собівартість реалізації сухого знежиреного молока»
9015 «Собівартість реалізації іншої молочної продукції»
9016 «Собівартість іншої реалізації готової продукції»

Рис. 2.5. Запропоновані рахунки в АТ «Житомирський маслозавод» до субрахунку 901 «Собівартість реалізованої готової продукції»

Джерело: розроблено автором

За допомогою запропонованих аналітичних рахунків можна відокремити собівартість реалізованої готової продукції від загального обсягу собівартості підприємства це дозволить провести глибокий аналіз собівартості та застосування маркетингового інструменту.

Крім того, АТ «Житомирський маслозавод» займається перепродажем товарів, тому до пропонуємо перейменувати субрахунок 902 «Собівартість реалізованих товарів» на 902 «Собівартість реалізації товарів для перепродажу». Дане уточнення спростить дані при пошуку, аналізі та контролю товарів для продажу. А також, можна ще додати аналітичні рахунки щодо уточнення які саме реалізуються товари для перепродажу.

Витрати, які були перераховані, не можуть бути призначені для конкретного типу продукції, тому вони повинні бути розподілені. Головна частина цих витрат розподіляється між типами продукції (зараховується на дебет рахунку 23 "Виробництво"), а ті, що не були розподілені, безпосередньо зараховуються на рахунок 90 "Собівартість реалізації". Під час закриття звітнього періоду рахунки витрат закриваються на фінансовий результат діяльності підприємства, оскільки рахунки витрат є номінальними, і не залишаються на

кінець звітної періоду [13].

Ціну реалізованої продукції відображають у Формі №2 "Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)" у рядку "2050", відповідно до проведеної обороти за кредитом субрахунків 901, 902, 903 та дебета субрахунку 791 [13].

Щоб визначити собівартість реалізованої продукції, підприємства можуть використовувати різноманітні методи обліку (рис. 2.6).

Рис. 2.6. Методи обліку собівартість реалізованої продукції

Джерело: сформовано на основі [13]

Кожен з цих методів має свої плюси та мінуси, тому вибір підходящого методу залежить від конкретної діяльності підприємства, його специфіки, типу виробництва та умов.

Для молокопереробного підприємства АТ «Житомирський маслозавод»

може бути корисним застосування методу нормативно-собівартісного обліку. Оскільки ця галузь має певну специфіку, в якій важливо контролювати витрати на виробництво, цей метод дозволяє встановити нормативи витрат на виробництво молочної продукції.

Використання нормативно-собівартісного обліку передбачає встановлення нормативів споживання сировини, матеріалів, палива, енергії та інших ресурсів на одиницю випуску продукції. Цей метод допомагає ефективно контролювати витрати та зменшити можливості зайвих витрат.

Також слід врахувати, що молокопереробні підприємства часто використовують метод середніх вартостей, який базується на підсумку витрат за певний період діяльності, що дозволяє визначити середню вартість одиниці випуску продукції.

Однак, вибір конкретного методу визначення собівартості реалізованої продукції залежить від багатьох факторів, включаючи особливості виробництва, розміри підприємства, його цілей та умов управління. Тому важливо зробити підбір методу, який найкраще відповідає конкретним потребам та характеристикам молочної галузі.

Отже, саме система бухгалтерського обліку є основною інформаційною базою для контролю та аналізу формування собівартості реалізованої продукції підприємства.

2.3. Система контролю собівартості реалізованої продукції молокопереробних підприємств

Контроль собівартості реалізованої продукції – це важлива складова функцій управління виробництвом та фінансами підприємства. Він дозволяє визначити вартість виробництва продукції та порівняти її з фактичними витратами, що допомагає виявити ефективність виробництва та визначити можливі шляхи оптимізації витрат [37].

Досить довгий час дискутується питання визначення принципів та методів контролю собівартості реалізованої продукції. Багато вчених, як вітчизняних, так і зарубіжних, таких як П.С. Безрукий, І.А. Басманов, В.П. Астахов і багато інших, внесли вагомий внесок у вирішення цього питання. Незважаючи на значні успіхи в теоретичних і практичних аспектах собівартості реалізованої продукції, проблема контролю собівартості та методи його визначення та використання не отримала належної уваги у дослідженнях. Бракує обговорення питань контролю собівартості реалізованої продукції, її складових, методів визначення та інструментів контролю.

Вирішення питань контролю собівартості реалізованої продукції має велике значення для підприємств, які прагнуть досягти оптимального використання ресурсів та ефективного фінансового управління.

Контроль собівартості реалізованої продукції передбачає систематичний аналіз фактичних витрат у порівнянні з плановими чи нормативними значеннями. Це дозволяє виявити відхилення, можливі шляхи зменшення витрат та прийняти відповідні управлінські рішення для оптимізації собівартості та підвищення ефективності виробництва [37].

Для контролю собівартості реалізованої продукції використовуються наступні методи та інструменти [37]:

1. Визначення собівартості: першим кроком є визначення показників собівартості продукції, включаючи матеріальні витрати, витрати на працю та накладні витрати. Цей процес вимагає аналізу даних про витрати на сировину, матеріали, оплату праці, амортизацію та інші витрати.

2. Систематичний облік витрат: для контролю собівартості необхідно мати систему обліку витрат, що дозволяє реєструвати всі витрати, включаючи прямі та непрямі витрати. Це може включати використання бюджетів, стандартів витрат та інших інструментів обліку.

3. Аналіз відхилень: контроль собівартості передбачає аналіз фактичних витрат та порівняння їх з плановими або нормативними показниками. Якщо виявляються значні відхилення, проводиться вивчення причин та прийняття

заходів для виправлення ситуації.

4. Впровадження системи контролю: ефективний контроль собівартості передбачає впровадження системи контролю, яка забезпечує збір, аналіз та використання інформації щодо собівартості. Це може включати використання програмного забезпечення, автоматизованих систем та інших інструментів.

Контроль собівартості реалізованої продукції допомагає підприємствам ефективно використовувати ресурси, оптимізувати витрати та підвищувати конкурентоспроможність. Це важливий елемент фінансового управління, який дозволяє забезпечити стійке фінансове становище та успішну діяльність підприємства.

Отже, контроль собівартості реалізованої продукції передбачає систематичний моніторинг та аналіз витрат на виробництво та реалізацію продукції. Цей контроль допомагає підтримувати оптимальний рівень собівартості, виявляти причини незапланованих витрат і вдосконалювати процеси виробництва.

Контроль собівартості допомагає управлінцям приймати обґрунтовані рішення про встановлення цін на продукцію, розробку стратегій зниження витрат та поліпшення продуктивності. Знання точної собівартості продукції значно полегшує процес прийняття рішень з урахуванням фінансових обмежень та рентабельності [37].

Щодо економічних і соціальних перспектив зниження собівартості для підприємства, можна відзначити такі аспекти [37]:

- збільшення рівня прибутку, який залишається в розпорядженні підприємства, що в свою чергу надає можливість не лише у простому, але й у розширеному відтворенні;
- більші можливості матеріального стимулювання робітників та вирішення соціальних проблем колективу підприємства;
- покращення фінансового стану підприємства та зниження рівня ризику банкрутства;
- можливість зниження ціни на власну продукцію, що дозволить

підвищити конкурентоспроможність продукції та збільшити обсяги продажів.

Під факторами зниження собівартості продукції слід розуміти всі причини та сили, які впливають на рівень та тенденції цін у виробництві [37].

До факторів зниження собівартості продукції підприємства входять наступні аспекти:

1. Впровадження новітніх технологій і підвищення рівня механізації та автоматизації виробничих процесів, а також розширення й удосконалення використовуваних засобів і технологій;

2. Вдосконалення управління виробництвом, зменшення витрат та впровадження наукового підходу до організації праці;

3. Зміна масштабів виробництва, яка може призвести до відносного зменшення постійних витрат через зростання обсягів виробництва;

4. Зміни в структурі, асортименті та покращення якості продукції [19].

І. Голишова [10] стверджує, що можна виявити резерви для зниження собівартості на початкових етапах життєвого циклу виробів та під час їх виробництва. Під час початкових етапів життєвого циклу виробів ефективним методом для виявлення резервів для зниження собівартості продукції є функціонально-вартісний аналіз. Використання функціонально-вартісного аналізу для зниження собівартості виготовленої продукції має свої особливості в порівнянні з його використанням під час розробки нових виробів. Основна різниця полягає у тому, що функціонально-вартісний аналіз використовується для покращення якості виробів, які разом з тим вирішують завдання зменшення витрат на їх виробництво та експлуатацію, а для виявлення резервів зниження собівартості обсяг досліджень обмежений окремими виробами, їх елементами, технологією та організацією їх виробництва [10].

До основних чинників зниження собівартості, за словами Ю.Ю. Миронова [21], відносяться: підвищення рівня технологічних процесів виробництва (вдосконалення техніки, технології, механізації, автоматизація виробничих процесів, а також використання нових видів сировини); поліпшення організації виробництва та праці (розвиток спеціалізації виробництва, вдосконалення

організації праці); зміна структури та обсягу продукції (відносне зменшення постійних витрат і зміна структури випуску продукції); галузеві та інші фактори [21].

Джерелами зниження собівартості продукції на підприємстві АТ "Житомирський маслозавод" є видатки, котрі, якщо їх економити, можуть призвести до зниження вартості виробництва. А саме:

1) витрат на уречевлену працю, які можна зменшити шляхом покращення використання засобів та предметів праці;

2) витрат на живу працю, які можна скоротити за умови підвищення продуктивності праці;

3) адміністративно-управлінських витрат, зниження яких можна досягти шляхом заощадження.

Додаткові методи зниження собівартості включають такі дії:

- Пошук нових постачальників, які можуть надавати сировину та матеріали за більш низькими цінами;

- Перегляд штатного розпису для оптимізації кількості працівників;

- Підвищення ефективності використання виробничих приміщень;

- Раціональне та економне використання сировини та матеріалів шляхом використання процесів, які забезпечують збереження обсягів нормативів виробничих запасів.

Основним методом зниження собівартості на підприємстві АТ "Житомирський маслозавод" є зменшення тих видатків, які мають найбільший вплив на загальну структуру витрат. Чинниками, які сприяють зниженню витрат на виробництво, є покращення технічного рівня виробництва, оптимізація організації виробництва та праці, зміни в структурі та обсягу виробництва, а також вплив галузевих та інших чинників. Після проведення дослідження ми можемо зробити наступні висновки:

- собівартість продукції є ключовим показником економічної ефективності виробництва, який відображає всі аспекти господарської діяльності підприємства;

- для поліпшення управління, розвитку та конкурентоздатності на ринку, підприємству важливо постійно шукати шляхи зниження собівартості продукції і впроваджувати відповідні заходи, засновані на попередньому економічному аналізі;

- серед основних способів зниження собівартості можна виокремити: покращення технічного рівня виготовлення, оптимізація організації виробництва та праці, скорочення витрат на матеріали для виробництва, що може призвести до збільшення обсягів виробництва.;

- зниження собівартості продукції дозволить досягти наступних цілей: створення конкурентоздатної продукції, можливість використовувати гнучке ціноутворення та оцінка фінансової ефективності кожного підрозділу, прискорення ухвалення обґрунтованих та ефективних управлінських рішень.

Таким чином, аналіз собівартості надає можливість ретельно вивчити економічне становище АТ "Житомирський маслозавод" та виявити потенціал для підвищення продуктивності. За рівних умов підприємство буде отримувати більше прибутку за кожен одиницю виробленої продукції при більш низькій собівартості, і навпаки. Зменшення собівартості призведе до підвищення конкурентоспроможності продукції на ринку, що в свою чергу зміцнить позиції АТ "Житомирський маслозавод" на товарному ринку.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

1. Виділимо фактори, що сприяють зниженню собівартості:

- підвищення рівня технологічного процесу виробництва (усунення дефектів у техніці, застосування сучасних технологій, впровадження механізації та автоматизації виробничих процесів, використання нових типів сировини);

- вдосконалення організації виробництва та праці (розвиток спеціалізації виробництва, покращення організації праці);

- зміна структури та обсягу виробництва (зменшення витрат, що

зберігаються незважаючи на обсяг виробництва, зміна структури виробництва);

- галузеві та інші фактори.

2. Доведено, що для АТ "Житомирський маслозавод" є доцільним введення рахунків третього рівня до субрахунку 901 "Собівартість реалізованої готової продукції". Використання запропонованих аналітичних рахунків дозволить відокремити собівартість реалізованої готової продукції від загальної собівартості підприємства. Це забезпечить можливість проведення більш глибокого аналізу собівартості та використання маркетингових інструментів.

Крім того, АТ «Житомирський маслозавод» займається перепродажем товарів, тому до пропонуємо перейменувати субрахунок 902 «Собівартість реалізованих товарів» на 902 «Собівартість реалізації товарів для перепродажу». Дане уточнення спростить дані при пошуку, аналізі та контролю товарів для продажу. А також, можна ще додати аналітичні рахунки щодо уточнення які саме реалізуються товари для перепродажу.

3. Для молокопереробного підприємства АТ «Житомирський маслозавод» може бути корисним застосування методу нормативно-собівартісного обліку. Використання нормативно-собівартісного обліку передбачає встановлення нормативів споживання сировини, матеріалів, палива, енергії та інших ресурсів на одиницю випуску продукції. Цей метод допомагає ефективно контролювати витрати та зменшити можливості зайвих витрат.

4. Контроль собівартості реалізованої продукції передбачає систематичний моніторинг та аналіз витрат на виробництво та реалізацію продукції. Цей контроль допомагає підтримувати оптимальний рівень собівартості, виявляти причини незапланованих витрат і вдосконалювати процеси виробництва.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі проведено теоретичний аналіз та розроблено новий підхід до важливої науково-прикладної проблеми, яка полягає в розробці теоретичних та методологічних засад, методичного забезпечення та вивченні науково-практичних підходів до організації обліку та контролю собівартості реалізованої продукції АТ «Житомирський маслозавод»:

1. Протягом 2018–2022 рр. обсяг продажу вітчизняної молочної продукції показував нестабільні тенденції: у 2019 році відбулося зростання на 1,05 рази порівняно з 2018 р., у 2021 році спостерігався подібний ріст обсягів продажу практично на 5%, але з 2022 року обсяги продажу молочної продукції в середньому скоротилися на 4% порівняно з попереднім періодом.

Серед негативних факторів, які дестабілізують розвиток молочної галузі та призводять до її відхилення, можна виділити: зменшення попиту на молочну продукцію серед населення через високу вартість, низьку рентабельність тваринництва, зростання безробіття, енергетичну кризу, збільшення імпорту молочної продукції, зростання цін на сировину, військовий конфлікт з рф та інші.

2. Собівартість реалізованої продукції з економічної точки зору характеризує експлуатація коштів підприємства, виражених у грошовому виразі на реалізацію продукції. Якісний показник ефективності діяльності підприємства характеризується через неї. Щодо видів собівартості та калькуляцій, суб'єкт господарювання визначає самостійно їх у залежності від специфіки своєї діяльності, особливостей виробничого процесу, а також потреб відповідної собівартості, а також періоду складання калькуляцій. Цей вибір обов'язково повинен закріплюватися в Наказі про облікову політику підприємства.

3. При обліку собівартості реалізації на молокопереробному підприємстві відбуваються такі три етапи: господарські документи фіксуються в первинних документах у процесі обліку собівартості реалізації на підприємстві; формування відомостей та реєстрів, які відображають інформацію; узагальнення облікової

інформації шляхом аналізу звітних показників за певний період.

4. Доведено, що для АТ "Житомирський маслозавод" є доцільним введення рахунків третього рівня до субрахунку 901 "Собівартість реалізованої готової продукції". Використання запропонованих аналітичних рахунків дозволить відокремити собівартість реалізованої готової продукції від загальної собівартості підприємства. Це забезпечить можливість проведення більш глибокого аналізу собівартості та використання маркетингових інструментів.

Крім того, АТ «Житомирський маслозавод» займається перепродажем товарів, тому до пропонуємо перейменувати субрахунок 902 «Собівартість реалізованих товарів» на 902 «Собівартість реалізації товарів для перепродажу». Дане уточнення спростить дані при пошуку, аналізі та контролю товарів для продажу. А також, можна ще додати аналітичні рахунки щодо уточнення які саме реалізуються товари для перепродажу.

5. Важливим завданням для збільшення ефективності виробництва та підвищення конкурентоспроможності АТ «Житомирський маслозавод» є оптимізація величини собівартості реалізованої продукції на підприємстві. Тому, пропонуємо декілька способів оптимізації собівартості на АТ «Житомирський маслозавод», так і на молокопереробних підприємствах;

- ефективне управління витратами: для оптимізації собівартості необхідно уважно вести облік та контроль за матеріальними та трудовими витратами. Моніторинг та аналіз витрат можуть допомогти виявити надлишкові або невиправдані витрати та знайти шляхи їх оптимізації;

- використання сучасного обладнання: застосування сучасних технологій та обладнання може покращити продуктивність та зменшити витрати на виробництво. Наприклад, використання автоматизованих систем у молокопереробних процесах може зменшити трудомісткість та покращити якість продукції;

- ефективне управління запасами: раціональне управління запасами дозволяє уникати перевитрат та зменшує витрати на зберігання запасів. Використання методів "just-in-time" та оптимізовані системи управління

запасами можуть покращити собівартість продукції;

- покращення якості продукції: підвищення якості виробленої продукції може зменшити втрати та відходи, зменшити кількість браку та скорегувати витрати на стандарти якості.

- партнерство з постачальниками: ефективне співробітництво з постачальниками може допомогти уникнути переоплат та знайти більш вигідні умови постачання сировини та матеріалів.

6. Для молокопереробного підприємства АТ «Житомирський маслозавод» буде корисним застосування методу нормативно-собівартісного обліку. Використання нормативно-собівартісного обліку передбачає встановлення нормативів споживання сировини, матеріалів, палива, енергії та інших ресурсів на одиницю випуску продукції. Цей метод допомагає ефективно контролювати витрати та зменшити можливості зайвих витрат.

7. Контроль собівартості реалізованої продукції передбачає систематичний моніторинг та аналіз витрат на виробництво та реалізацію продукції. Цей контроль допомагає підтримувати оптимальний рівень собівартості, виявляти причини незапланованих витрат і вдосконалювати процеси виробництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альошкіна Н., Вороная Н., Чернишова Н. «Анатомія» собівартості. Податки & Бухоблік. 2019. № 49. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2019/june/issue-49/article-44998.html> (дата зверення: 02.12.2023)
2. Антощенкова В., Кравченко Я. Сучасні тенденції виробництва та споживання молока в світі в умовах глобалізації. *Економічний аналіз*. 2022. т. 32, № 2. С. 7–14.
3. Бойчик І.М. Економіка підприємства : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2002. 480 с.
4. Бойчик, І., & Стахурська, С. Підходи до оцінювання ефективності управління нетрадиційними об'єктами інтелектуальної власності молокопереробних підприємств. *Матеріали конференцій МЦНД*, (21.07.2023; Хмельницький, Україна), 2023. С. 64–67.
5. Бондаренко Н. М., Устименко А. К. Собівартість продукції: економічна сутність та її види. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер. : Економічні науки. 2015. Вип. 11(2). С. 51-54
6. Бондарчук М.А. Система бухгалтерського обліку як основа для проведення аудиту собівартості промислової продукції. *Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології*. Вінниця: Центр підготовки наукових та навчально-методичних видань ВТЕІ КНТЕУ, 2019. Ч. 3. С. 22-28.
7. Бондарчук М.А. Теоретичні аспекти аналізу собівартості промислової продукції. *Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології*. Вінниця: Центр підготовки наукових та навчально-методичних видань ВТЕІ КНТЕУ, 2019. Ч. 3. С. 13-22.
8. Булкот Г.В., Комарчук І.О. Особливості визначення і відображення у фінансовій звітності собівартості реалізованої продукції. URL: <https://www.rusnauka.cz/pdf/288446.pdf> (дата зверення: 02.12.2023)
9. Величко А. Є., Кухарук Р. М., Маслова І. В., Пухлякова М. В. Стан та перспективи розвитку ринку молока та молочних продуктів України. *Агросвіт*,

2021. № 16. С. 62–68.

10. Голишова І.С. Резерви зниження собівартості продукції URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/natural/vcpi/TPtEV/2012_6/statti/17Golish.pdf (дата звернення 05.12.2023 р)

11. Головінова І. О., Чайка Т. Ю. Оптимальні шляхи зниження собівартості продукції. *Дослідження та оптимізація економічних процесів "Оптимум–2014": тр. 10-ї Міжн. наук.-практ. конф., 2-4.12 2014 р.* Х: НТУ "ХПІ", 2014. С. 273-277.

12. Гурська І. С., Лук'янова М. М. Функціонування вітчизняного ринку молока та молочних продуктів. *Інноваційна економіка*, 2019. № 3–4. С. 30–39.

13. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 17.11.2023).

14. Експорт молочної продукції у травні зріс майже на 30% порівняно з квітнем – галузева асоціація. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/915016.html> (дата звернення: 08.12.2023).

15. Законодавство України. Верховна Рада України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/zak> (дата звернення: 04.12.2023)

16. Іваненко Є. В., Шулаков В. О. Економічна сутність собівартості продукції. *Роль бухгалтерського обліку, аудиту та податкової політики у розбудові незалежної України на шляху до Європейського Союзу: зб. праць учасників Між. наук.-практ. інтернет-конф., м. Житомир, 10 листопада 2023 р.: Поліський університет, 2023. С. 233-236*

17. Козак О., Грищенко О. Ринок молока і молочних продуктів: світові тенденції розвитку та перспективи для України. *Вісник Хмельницького національного університету*, 2022. № 4. С. 90–96.

18. Леонов А. Д. Пути снижения себестоимости продукции промышленного предприятия. *Экономист*. 2004. № 7. С. 41-43.

19. Макарова Г.С. Удосконалення обліку та формування собівартості готової продукції підприємства. *Економіка і суспільство*, 2016. №3. С. 527-533.

20. Маниліч М.І., Миронюк О.В. Собівартість продукції: теоретичний

аспект. URL: <http://archive.nbuiv.gov.ua>. (дата звернення: 02.12.2023)

21. Миронова Ю.Ю. Економічна сутність собівартості продукції та шляхи її зниження. *Економіка і регіон : наук. вісн.* Полтава: ПолтНТУ. 2009. № 3 (22). URL: http://archive.nbuiv.gov.ua/portal/soc_gum/Eir/2009_3/160-165.pdf. (дата звернення 29.11.2023 р)

22. Молочний альянс розширює продуктивний портфель. URL: <http://surl.li/okjzl> (дата звернення: 19.06.2023)

23. Міценко Н.Г., С.В. Мизгала Собівартість як економічна категорія та її місце серед витрат підприємства, *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. № 19(4). С. 129-132.

24. Мороз Ю. Ю., Цал-Цалко Ю. С., Ейсмонт В. С., Гайдучок Т.С., Цегельник Н.І. Бухгалтерський облік і аудит в управлінні лісогосподарським підприємством : підручник. Житомир. Рута, 2019. 372 с.

25. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 02.12.2023)

26. Офіційний сайт підприємства АТ «Житомирський маслозавод». URL: <https://rud.ua/> (дата звернення: 09.12.2023).

27. Панасюк В.М., Ковальчук Є.К., Бобрівець С.В. Податковий облік Тернопіль : Карт-бланш. 2002. 264 с.

28. Подмешальська Ю. В., Косяк А. В. Удосконалення методики аудиту собівартості реалізованої продукції. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 5. С. 51–57

29. Русин Ю. М. Поняття собівартості як грошового вимірника витрат на виробництво. URL: <http://surl.li/okgkz> (дата звернення: 02.12.2023)

30. Скрипник М.І. Тракткування сутності собівартості продукції, її види та значення в процесі калькулювання. *Облік і фінанси АПК*. 2010. № 4. С. 27 – 31

31. Слободянюк Н. О. Вплив воєнних дій на фінансову та інвестиційну діяльність молокопереробних підприємств України. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки*. 2023.

Випуск 3 (70), С. 110-118

32. Тлущкевич Н. В. Облік витрат та калькулювання собівартості в сільському господарстві: теорія, методика, практика. *Економічний форум*. 2011. № 1. С. 11–21.

33. Трушкіна Н. Удосконалення організаційно-економічного механізму управління логістичною діяльністю підприємства. *Agricultural and Resource Economics*. 2019. Vol. 5. No. 4. Pp. 156–172.

34. Філінков О.М. Про співвідношення змісту категорій "витрати виробництва", "затрати", "собівартість". *Економічна теорія*. 2008. №4. С. 12-17.

35. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства. Київ : ЦУЛ, 2002. 656 с.

36. Цал-Цалко Ю.С., Мороз Ю.Ю., Цегельник Н. І. Управлінський облік: підручник. Житомир: ПП «Рута», 2015. 632с.

37. Цегельник Н., Іваненко Є. Контроль собівартості реалізованої продукції. *Фінанси, облік та оподаткування: теорія і практика*: зб. праць учасників Між. наук.-практ. інтернет-конф., м. Київ, 23 листопада 2023 р.: Національний авіаційний університет, 2023. С. 157-159.

38. Шевченко А. В., Табачук Н. О. Сучасний стан ринку молочної продукції та забезпечення її якості в умовах євроінтеграції України. *Науковий вісник Ужгородського нац. університету*, 2019. Вип. 27, част. 2. С. 101–107.

39. Явдошко О. С. Облік, аналіз і аудит собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) підприємства. *Фінансова система країни: тенденції та перспективи розвитку* : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. інт.-конф. (м. Острог, 21 жовт. 2022 р.). Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2022. С. 339-341

40. Яковенко І.В. Організація обліку собівартості реалізованої продукції. URL: <http://surl.li/okgkr> (дата зверення: 02.12.2023).

ДОДАТКИ